

szótárát. A zsarnokok és csuszómászók megtanulták, hogy a bűnt dinamizmusnak hívják. A gyilkos dinamikus. A rablás dinamikus. A rágalom és a sértegetés dinamikus. A rákos sejtek dinamikusak. Van azonban valami, ami ezeknél is dinamikusabb: a guillotine... Azt ajánlom a civilizált népeknek, hogy éljenek a nyaktilló dinamizmusával és ne engedjék át a csúszó-mászóknak Macchiavelli tanait."

Az új francia szellemi front nem hazudtolja meg A. Suarés felhívását. A felelet azonban nemcsak rajtuk, hanem a civilizált népeken is múlik.

ARCHIMEDÉS HALÁLA

Irta: KAREL CSAPEK

Az a história Archimedesszel nem egészen úgy történt, ahogy megírták; igaz ugyan, hogy megölték, amikor a rómaiak elfoglalták Szirakuzát, de nem felel meg a valóságnak, hogy egy római katona behatolt a házába, hogy raboljon s Archimedesz, aki el volt mélyedve valami mértani ábra megrajzolásába, mérgelődve förmedt reá: „Ne bántsd a köreimet!” Először is Archimedesz korántsem valami szórakozott professzor volt, aki nem tudja mi történik körülötte. Ellenkezőleg. Született, igazi katona volt, aki a szirakuzaiaknak hadigépeket konstruált a város védelmére. Továbbá. Az a római katonácska nem holmi részeg fosztogató, hanem Luciusz, a művelt és becsüvagyó vezérkari százados volt, aki tudta, kivel beszél s egyáltalán nem rabolni jött, hanem a ház küszöbén katonai tisztelgés után így szólt: — Légy üdvözölve, óh Archimedesz!

Archimedesz felemelte szemeit a viaszdeszkáról, amelyen tényleg rajzolt valamit s azt felelte: — No, mi az?

— Archimedesz, — szólt Luciusz, — jól tudjuk, hogy a te hadigépeid nélkül Szirakuza egy hónapig sem tarthatta volna magát; így azonban két évi komisz munkát adott nekünk. Ne gondold, hogy mi katonák, ezt nem tudjuk megbecsülni. Remek gépek. Gratulálok.

Achimedesz legyintett a kezével. — Ugyan kérlek, semmiség. Közönséges vetőgépek, csak amolyan játékszerek. Tudományos értékük alig valami.

— Katonai értékük azonban annál nagyobb, — vélte Luciusz. — Ide figyelj, Archimedesz. Én azért jöttem, hogy felszólítsalak: dolgozz velünk.

— Kivel?

— Velünk, rómaiakkal. Valószínűleg tudod, hogy Karthágó bukófélben. Minek nekik még segíteni? Nézd csak, hogy ellátjuk most a bajukat! Velünk jöhetnétek valamennyien.

— Miért? — mormogta Archimedesz. — Mi, szirakuzaiak véletlenül görögök vagyunk. Miért kellene veletek mennünk?

— Azért, mert Sziciliában éltek s nekünk Sziciliára szükségünk van.

— És miért van rá szükségetek?

— Azért, mert uralkodni akarunk a Földközi tengeren.

— Á, — mondta Archimedesz s elgondolkozva nézett a deszkájára. — És mire kell az nektek?

— Aki a Földközi tenger ura, — mondta Luciusz, — az a világ ura. Ez csak világos?

— No és nektek a világ urainak kell lennetek?

— Igen. Róma küldetése az, hogy a világ ura legyen. S én mondom neked, az is lesz.

— Lehetséges, — mondta Archimedes s valamit törölt a viasztábláján. — Bár én azt nem tanácsolnám nektek, óh Luciusz. Ide figyelj: a világ urának lenni — ennek a megvédése egyszer majd kegyetlen munkát ad nektek. Kár a nagy fáradságért, amibe ez majd belekerül.

— Mindegy, de nagy birodalom leszünk.

— Nagy birodalom, — tünődött Archimedesz. — Ha kis kört rajzolok vagy nagy kört, az mindig csak kör marad. Megint csak itt a határ — sohasem lesztek határ nélkül, óh Luciusz. Avagy azt gondolod, hogy a nagy kör tökéletesebb, mint a kis kör? Azt gondolod, hogy nagyobb tudós vagy, ha nagyobb kört rajzolsz?

— Ti, görögök, mindig csak érvekkel jétsztok, — szólt Luciusz kapitány ellenvetése, — mi azonban másképpen bizonyítjuk az igazunkat.

— Mivel?

— Tetteikkel. Például elfoglaltuk a ti Szirakuzátokat. Ergo Szirakuza a mienk. Ez csak világos érv?

— Az, — mondta Archimedesz s vésőpálcikájával megvakarta a fejbúbját. — Igaz, elfoglaltátok Szirakuzát; csakhogy ez már nem az a Szirakuza s nem is lesz az, ami volt. Nagy és híres város volt ez, barátom, de most már sohasem lesz nagy. Kár Szirakuzáért!

— De ezért Róma nagy lesz. Rómának kell a legnagyobbnak lennie az egész földkerekségen.

— Miért?

— Hogy fenntarthassa magát. Minél erősebbek vagyunk, annál több az ellenségünk. Ezért kell a legerősebbeknek lennünk.

— Ami az erőt illeti, — dűnnyögött Archimedesz, — én egy kicsit fizikus is vagyok, óh Luciusz, s mondok neked valamit. Az erő kötött:

— Mit jelentsen ez?

— Ez amolyan törvény, Luciusz. Az erő, azáltal, hogy hat, kötve van. Minél erősebbek lesztek, annál több saját erőt kell felhasználnotok erre; s egyszer eljön majd a pillanat...

— Mit mondasz?

— Semmit, semmit. Én nem vagyok próféta, csak fizikus. Az erő kötött. Többet nem tudok.

— Ide hallgass, Archimedesz. Nem akarnál velünk dolgozni? Fogalmad sincs róla, milyen óriási lehetőségek nyílnak meg előtted Rómában. Te építenéd a világ legnagyobb hadigépeit.

— Meg kell bocsátanod, Luciusz, én öreg ember vagyok s még szeretnék dolgozni valamit, fel szeretném dolgozni még egy-két gondolatomat. Amint láthatod, éppen rajzolgotok valamit.

— Nos, Archimedesz, nem izgat téged a gondolat, hogy velünk együtt átvedd a világ fölötti uralmat? Miért hallgatsz?

— Bocsánat, — mormogta Archimedesz a deszkája fölött, — hogy mondtad?

— Azt mondtam, hogy az olyan embernek, mint te, a világ fölötti uralomra kellene törekednie...

— Hm, világalom, — mondotta Archimedesz elgondolkozva. — Ne haragudj, de itt fontosabb dolgom van. Tudod, valami tartós dolog. Valami, ami minden bizonyára megmarad.

— Mi az?

— Vigyázz, 'el ne töröld a köreimet! Azt a módszert keresem, hogy hogyan kell kiszámítani a körszektor felületét.

*

Később azt a hivatalos hirt adták ki, hogy a tudós Archimedesz véletlen körülmények folytán vesztette el az életét.

A HARMADIK BIRODALOM IDEOLÓGIÁJA

Irta: GÁL ERNŐ

A német nemzetiszocializmussal foglalkozó tanulmányok többsége második vonalba dobva a nemzetiszocialista elmélet kérdését, főleg a mozgalom társadalom-politikai vonatkozásait vizsgálja. Igaz: a nemzetiszocializmus gyökerei elsősorban a háború után Németország gazdasági-politikai alkataiban keresendők, emellett azonban mellőzhetetlen annak az erjedési folyamatnak az átvilágítása, mely szellemi sikon készítette elő a nemzetiszocializmus hatalmi érvényesülését. E. Vermeil, francia szellem-történész könyve (*Les doctrines de la Révolution Allemande*, Paris, F. Sorlot, 1939) hézagpótló ebben a vonatkozásban s egyben a legteljesebb is eddig, mert a nemzetiszocializmusnak nemcsak jelenlegi és hivatalos auktorait, de nyílt és öntudatlan előfutárjait is ismerteti: a szálláscsinálókat, akik írásaikban a mai nemzetiszocializmus történelmi-művelődési szemléletével bizonyos „vegyi“ rokonságot mutatnak, ha akarják, ha nem.

Ilyenek többek közt — s számos olvasó bizonyára meglepetéssel veszi — W. Rathenau, Keyserling, Th. Mann, akik bár még a háború előtt jelentkeztek, munkásságuk derékhadát azonban a weimari köztársaság első éveiben (1918-1925) jelentették meg.

Mindhárom akaratlan „szálláscsináló“ mélyen bennegyökerezik a Második Birodalom romjain s a Németország nemzeti megaláztatásán épült weimari-köztársaságban, mely hatalmas technikai fejlettségével, rohamosan városiasodó lakosságával, tehetetlen parlamentarizmusával egymással élesen szemben álló osztályaival és széthúzó tartományaival zárt, beteg, vajudó társadalmat mutatott. Rathenau, Keyserling és Mann — külön-külön — a klasszikus német idealista bölcsélet, főleg Wagner és Nietzsche tanítványai s szellemileg azt a német középérteget képviselték, melyet létalapaiban veszélyeztetett a kapitalisztikus iparosodás korabeli hatalmas növekedése.

W. Rathenaut, ki egy személyben filozófus, az A. E. G. igazgatója és miniszter, elsősorban a modern mechanizálódási folyamat érdekli. Szerinte a mechanizálódás oka nem a háború, nem is a tudományok fejlődése, még kevésbé a judaizmus, hanem a hihetetlen mértékben megnövekedett fogyasztás szükségletei. A Nyugat központi feladata a tömegek élelmezése lett. A régi vezető elitiek eltűntek s helyükbe a technicizmust képviselő polgárság és proletariátus lépett. A tömegek — véli Rathenau — mindent együtt nőnek az iparosodással s az elit-nélküli „elnémletlenedett“ Európa ördögi körforgásba zárult. Meggondolásai során Rathenau a szellemi életet a németiséggel azonosítja s mert korában a szellemi, művészi és